

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва та бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Вовчко Василь Богданович

**БЮДЖЕТ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ:
МОЖЛИВОСТІ ВПЛИВУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІЇ**

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФМСчм-21
В. Б. Вовчко

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доцент Кульчицька Н. Є.

(підпис)

Чортків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	6
1.1. Економічна сутність бюджету розвитку та його місце у фінансовій системі громади.....	6
1.2. Бюджет розвитку як інструмент формування інвестиційної привабливості території.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ЛЬВІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	19
2.1. Динаміка та структура бюджету розвитку Львівської міської територіальної громади.....	19
2.2. Оцінка впливу бюджету розвитку на інвестиційну привабливість Львівської міської громади.....	24
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ЛЬВІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ.....	31
3.1. Інструменти підвищення інвестиційної привабливості через бюджет розвитку.....	31
3.2. Стратегічні та інституційні заходи оптимізації бюджету розвитку.....	33
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку України та її регіонів особливої актуальності набуває питання ефективного управління фінансовими ресурсами на рівні територіальних громад. Бюджет розвитку є одним із ключових інструментів місцевого самоврядування, який визначає пріоритети соціально-економічного розвитку території та створює основу для залучення інвестицій. В умовах глобалізації економічних процесів та конкуренції між територіями за інвестора, роль бюджету розвитку виходить далеко за межі простого фінансового документу. Він стає механізмом формування стратегічних пріоритетів, стимулювання інноваційної діяльності, модернізації інфраструктури та підвищення якості життя населення.

Особливу увагу в цьому контексті слід приділити інвестиційній привабливості території, яка визначається не лише наявністю природних чи економічних ресурсів, а й ефективністю використання місцевих бюджетних коштів, прозорістю фінансових процесів та здатністю органів місцевого самоврядування створювати сприятливі умови для бізнесу.

Досвід зарубіжних та вітчизняних територій свідчить, що грамотно спланований та прозоро реалізований бюджет розвитку значно підвищує довіру інвесторів і стимулює залучення приватних та міжнародних фінансових ресурсів.

Це питання вивчали українські та зарубіжні науковці, зокрема Дуб А., Пальчук В., Пелехатий А.О., Сторонянська І., які відзначають позитивний вплив ефективного бюджетного планування на економічне зростання та інвестиційну привабливість територій. Однак більшість досліджень зосереджені на теоретичних аспектах формування бюджету розвитку та загальних принципах фінансового менеджменту, тоді як практичні механізми його реалізації на рівні окремих територіальних громад України потребують додаткового емпіричного аналізу. Зокрема, недостатньо вивчено питання впливу прозорості бюджетного процесу на рішення приватних інвесторів та роль інструментів стимулювання місцевого бізнесу в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Таким чином, подальше дослідження проблем ефективного формування і використання бюджету розвитку є актуальним та необхідним для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад України.

Метою роботи є вивчення можливостей бюджету розвитку Львівської територіальної громади як інструменту підвищення інвестиційної привабливості території та визначення шляхів його оптимізації.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлено такі **завдання**:

- дослідити економічну сутність бюджету розвитку та його місце у фінансовій системі громади;
- вивчити бюджет розвитку як інструмент формування інвестиційної привабливості території;
- проаналізувати динаміку та структуру бюджету розвитку Львівської міської територіальної громади;
- зробити оцінку впливу бюджету розвитку на інвестиційну привабливість;
- визначити інструменти підвищення інвестиційної привабливості через бюджет розвитку;
- запропонувати стратегічні та інституційні заходи оптимізації бюджету розвитку.

Об'єктом дослідження є бюджет розвитку Львівської міської територіальної громади, **а предметом** – механізми та шляхи його оптимізації для підвищення інвестиційної привабливості території.

Методи дослідження включають аналітичний огляд законодавчих та нормативних актів, економіко-статистичний аналіз, порівняльний аналіз практик інших територіальних громад, а також системний підхід до оцінки ефективності бюджетних видатків.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному розгляді бюджету розвитку як інструменту формування інвестиційної привабливості території та визначенні практичних шляхів його оптимізації для забезпечення сталого розвитку Львівської громади.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання її результатів органами місцевого самоврядування при плануванні та реалізації інвестиційних та соціально-економічних програм розвитку міста.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження опубліковані у збірнику тез XVI та XVII студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України».

Інформаційну основу кваліфікаційної роботи становлять закони та нормативно-правові акти України, наукові дослідження, монографії, навчальні посібники, аналітичні статті та онлайн-ресурси, що висвітлюють питання бюджетного процесу, фінансової спроможності та розвитку територіальних громад, децентралізації та державної підтримки місцевого самоврядування.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 43 сторінки, які містять 2 таблиці, 4 рисунки та список використаних джерел, який нараховує 36 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

1.1. Економічна сутність бюджету розвитку та його місце у фінансовій системі громади

Бюджет розвитку територіальної громади є одним із ключових інструментів реалізації місцевої фінансової політики, який забезпечує стратегічний розвиток території, сприяє модернізації інфраструктури та формує основу для підвищення інвестиційної привабливості регіону. На відміну від загального фонду місцевого бюджету, який спрямований на поточне утримання установ і виконання делегованих повноважень, бюджет розвитку має інвестиційний характер. Його ресурси спрямовуються на реалізацію капітальних проєктів, що забезпечують довгостроковий соціально-економічний ефект.

Формування бюджету розвитку безпосередньо пов'язане з процесами децентралізації та фінансової автономії місцевого самоврядування. Саме після ухвалення Бюджетного кодексу України у новій редакції та проведення реформи децентралізації громади отримали можливість самостійно планувати та розподіляти ресурси, визначати власні пріоритети розвитку. Це означає, що місцева влада тепер не лише адмініструє кошти, а й відповідає за стратегічний розвиток території.

Основним призначенням бюджету розвитку є забезпечення прискореного соціально-економічного зростання території та створення фінансових передумов для реалізації інвестиційних і інфраструктурних проєктів громади. Його функціональне навантаження полягає у фінансуванні капітальних видатків, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності місцевої економіки та покращення якості життя населення.

На відміну від поточного бюджету, який формується переважно за рахунок податкових надходжень зокрема податку на прибуток підприємств і організацій, податку на додану вартість, акцизного податку, державного мита, податку на

майно та податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) бюджет розвитку має специфічну джерельну базу.

Відповідно до Бюджетного кодексу України (ст. 71), джерела надходжень бюджету розвитку визначені на законодавчому рівні та зазнавали змін у процесі реформування бюджетної системи. Зокрема, після оновлення законодавства було скасовано можливість зарахування ПДФО як джерела формування бюджету розвитку [1].

На сьогодні чинна редакція Бюджетного кодексу України передбачає такі основні джерела надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів:

- дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно Автономної Республіки Крим або об'єкт комунальної власності;
- плата за надання місцевих гарантій;
- кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту;
- частина коштів від реалізації державної частки виробленої продукції відповідно до угод про розподіл продукції (у встановлених законодавством пропорціях між місцевими бюджетами різних рівнів);
- концесійні платежі за користування об'єктами комунальної власності;
- одноразова фіксована плата, визначена концесійним договором, та кошти, отримані від реалізації забезпечення конкурсних пропозицій;
- надходження від відчуження майна, що належить Автономній Республіці Крим або перебуває у комунальній власності, у тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення чи прав на них;
- 90 % коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення державної власності до моменту розмежування земель державної і комунальної власності (із зазначеними пропорціями розподілу між місцевими бюджетами);
- капітальні трансферти (субвенції) з інших бюджетів;

- повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, та відсотки за користування ними;
- місцеві запозичення, здійснені у порядку, визначеному чинним законодавством;
- кошти, передані з інших частин місцевого бюджету за рішенням відповідних органів місцевого самоврядування [1].

Як наголошується у науковій літературі, бюджет розвитку є одним із найважливіших елементів місцевих фінансів, оскільки забезпечує реалізацію програм капіталовкладень, які формують основу економічного потенціалу громади та створюють фінансові умови для підвищення рівня добробуту населення [28, с. 120].

Таким чином, бюджет розвитку виступає ключовим інструментом реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку територіальних громад, сприяє залученню інвестиційних ресурсів і забезпечує стабільність місцевої фінансової системи.

Бюджет розвитку виконує подвійну функцію: з одного боку, він забезпечує фінансування інфраструктурних об'єктів, соціально значущих проєктів, модернізацію міського простору, а з іншого - створює умови для залучення інвестицій та формування позитивного економічного іміджу громади. У сучасних умовах глобальної конкуренції між містами саме ефективність використання бюджету розвитку стає одним із ключових факторів інвестиційної привабливості території.

Доходи бюджету розвитку зазвичай формуються з кількох джерел. Це надходження від продажу комунального майна, кошти від відчуження земельних ділянок несільськогосподарського призначення, місцеві запозичення, субвенції з державного бюджету на реалізацію інвестиційних програм, а також залишки коштів минулих років. В умовах обмеженості ресурсів важливо забезпечити ефективне планування та використання цих коштів, адже кожна інвестиція має бути економічно обґрунтованою та спрямованою на підвищення конкурентоспроможності громади.

Бюджет забезпечує фінансовими ресурсами потреби економічного та соціального розвитку, здійснюючи розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту держави. Учасниками економічних відносин, пов'язаних із бюджетом, виступають держава, суб'єкти господарювання різних форм власності та населення, оскільки:

- держава потребує фінансових ресурсів для виконання своїх функцій;
- суб'єкти господарювання різних форм власності та видів діяльності не лише сплачують кошти до бюджету, але й можуть отримувати їх залежно від своєї ролі в економічній системі;
- населення одночасно виступає як платником податків і як отримувачем бюджетних виплат.

Необхідність точного визначення та правильного розуміння фінансово-правових категорій зумовлюється розвитком національної правової системи та змінами у сфері бюджетного регулювання. У теорії та практиці фінансового права існують різні підходи до тлумачення сутності бюджетів, а також понять «бюджет» і «місцевий бюджет», що пояснюється їх багатогранним змістом.

Науковці підкреслюють, що бюджет є «невід'ємним атрибутом кожної держави та важливим інструментом реалізації економічної і соціальної політики» [8, с. 52], а також «основним ресурсом, який забезпечує можливість виконання державою своїх функцій і реалізації конституційних прав та свобод» [3].

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України [1], бюджет визначається як план формування і використання фінансових ресурсів для реалізації завдань і функцій органів державної влади, влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Є. С. Овсянніков зауважує, що таке законодавче визначення відображає управлінську сутність бюджету, проте не розкриває його правової природи та недостатньо враховує економічний зміст цієї категорії [13, с. 23–24].

Учений також звертає увагу на некоректність терміна «фінансові ресурси», оскільки в межах бюджету обертаються виключно грошові кошти.

Через це, погодитися із законодавчим визначенням бюджету складно воно надмірно розширює поняття ресурсів. Бюджет, як підкреслюють дослідники, не може ототожнюватися з фінансовими чи матеріальними ресурсами загалом, адже охоплює лише централізований грошовий фонд. Саме тому його сутність логічно розкривати як план або кошторис, який поєднує процеси формування доходів і здійснення видатків. Традиційно бюджет визначається як фонд грошових коштів, з якого фінансуються суспільні потреби. На стадіях складання та виконання він розглядається як фінансовий план, кошторис або розпис доходів і видатків.

На етапі затвердження бюджету органами місцевого самоврядування він набуває форми правового акта. Як зазначає О. А. Музика-Стефанчук, акт про бюджет є лише зовнішнім оформленням фінансового плану, тому не слід ототожнювати сам бюджет і нормативно-правовий акт, який його затверджує [12, с. 10]. Цей підхід відображено і в Бюджетному кодексі України, де окремо визначено поняття рішення про місцевий бюджет як нормативно-правового акта відповідної ради, що затверджує бюджет громади і визначає повноваження виконавчих органів щодо його виконання.

Л. К. Воронова запропонувала більш широкий підхід, розглядаючи бюджет у п'яти аспектах: матеріальному (як документ, що відображає доходи і видатки), адміністративному (як попередній фінансовий план), бухгалтерському (як зведену таблицю показників), політичному (як дозвіл на формування і використання ресурсів) та соціальному (як інструмент впливу на соціальні процеси) [2, с. 111–112]. Учена підкреслює, що в економічному сенсі бюджет є системою грошових відносин, пов'язаних із розподілом національного доходу і створенням централізованих фондів, а його правова природа виникає з моменту офіційного затвердження [2, с. 9–10].

Л. К. Воронова вважає, що правове призначення бюджету полягає у наданні органам влади повноважень щодо контролю та управління фінансовою діяльністю, зокрема під час складання і виконання бюджету [2, с. 9].

О. П. Гетьманець доповнює цю позицію, наголошуючи, що бюджетні акти не лише визначають параметри доходів і видатків, а й встановлюють права та

обов'язки органів виконавчої влади щодо управління бюджетними коштами, що забезпечує законність і прозорість бюджетного процесу [28, с. 148–149].

Таким чином, бюджет розвитку - це не просто фінансовий документ, а стратегічний інструмент управління змінами на місцевому рівні. Він поєднує у собі фінансову основу і соціально-економічний зміст, виступаючи мостом між короткостроковими потребами громади та її довгостроковими цілями. Від ефективності управління цим бюджетом залежить здатність територіальної громади адаптуватися до викликів ринку, впроваджувати інновації та забезпечувати сталі умови для життя населення.

Формування бюджету розвитку територіальної громади ґрунтується на системі нормативно-правових актів, які визначають засади бюджетної політики держави, регламентують повноваження органів місцевого самоврядування та встановлюють порядок планування, виконання й контролю за використанням бюджетних коштів.

Центральним документом у цій системі виступає Бюджетний кодекс України, який регламентує принципи побудови бюджетної системи, визначає джерела формування місцевих бюджетів, їхню структуру, а також окреслює поняття бюджету розвитку як окремого елемента місцевого фінансового механізму [1].

Згідно з Бюджетним кодексом, місцеві бюджети поділяються на два основні фонди - загальний і спеціальний, останній із яких включає бюджет розвитку [1]. Саме через цей фонд здійснюється фінансування капітальних видатків, реконструкції та модернізації об'єктів комунальної власності, будівництва інженерної інфраструктури, розвитку транспортної мережі, а також реалізації інноваційних проєктів, що мають стратегічне значення для громади. Такий розподіл коштів відповідає принципу ефективності бюджетного процесу, оскільки дозволяє забезпечити цільове використання ресурсів і відокремити поточні витрати від інвестиційних.

Ключовим етапом становлення правового поля для місцевих бюджетів стала реформа децентралізації, яка почалася в Україні у 2014 році. Вона суттєво

змінити підхід до управління фінансовими потоками, передавши громадам більшу частину повноважень та фінансових ресурсів. У результаті реформування до місцевих бюджетів почали надходити додаткові джерела доходів - частина податку на доходи фізичних осіб, плата за землю, податок на нерухоме майно, а також акцизні надходження. Це дозволило територіальним громадам не лише збалансувати свої поточні бюджети, а й сформувати власні бюджети розвитку.

Важливу роль у нормативному забезпеченні процесу відіграють також Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” [18], Закон “Про добровільне об’єднання територіальних громад” [19], а також державні та регіональні програми соціально-економічного розвитку. Ці акти визначають правовий статус органів місцевого самоврядування, їхні права щодо управління майном і фінансовими ресурсами, а також механізми участі держави у підтримці розвитку громад. Зокрема, відповідно до законодавства, громади мають право здійснювати місцеві запозичення, отримувати субвенції з державного бюджету, а також залучати інвестиції на основі державно-приватного партнерства.

У практичній площині формування бюджету розвитку відбувається на основі бюджетного регламенту громади, який затверджується відповідною міською радою. Цей документ визначає процедури складання проєкту бюджету, терміни подання пропозицій, порядок громадських слухань та участі громадськості в бюджетному процесі.

Важливо, що сучасна практика передбачає застосування програмно-цільового методу, який орієнтує бюджетне планування не лише на видатки, а на досягнення конкретних результатів. Такий підхід підвищує прозорість бюджетного процесу, сприяє ефективнішому використанню ресурсів і дає змогу оцінити, наскільки реалізовані програми впливають на соціально-економічний розвиток громади.

На рівні місцевого самоврядування особливе значення має і Стратегія розвитку територіальної громади, яка визначає довгострокові пріоритети економічного зростання та є базовим документом для формування бюджету розвитку. У ній закладаються стратегічні цілі - розвиток транспортної

інфраструктури, модернізація комунальних мереж, підтримка малого бізнесу, розвиток туристичної сфери тощо. Саме на основі цих стратегічних орієнтирів формуються конкретні програми та проекти, які фінансуються з бюджету розвитку [20].

Формування бюджету розвитку територіальних громад є ключовим елементом фінансової децентралізації та ефективного функціонування місцевого самоврядування. Саме через бюджет розвитку реалізуються інвестиційні проекти, спрямовані на покращення інфраструктури, соціальної сфери, підвищення якості послуг і загальний добробут населення. Від його ефективності залежить не лише економічне зростання території, а й рівень довіри громадян до органів влади.

Однак, попри позитивні зрушення, що відбулися в Україні внаслідок реформи місцевого самоврядування, нормативно-правова база, яка регулює формування та виконання бюджету розвитку, залишається недосконалою. Чинне законодавство не забезпечує належної прозорості у визначенні джерел фінансування, чітких критеріїв розподілу коштів та механізмів координації між різними рівнями бюджетної системи. Крім того, існують проблеми обмеженої фінансової автономії громад та низького рівня громадської участі у бюджетному процесі.

Основні проблеми нормативно-правового забезпечення формування бюджету розвитку територіальних громад охоплюють кілька ключових аспектів.

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ГРОМАД					
Недостатня визначеність джерел доходів	Відсутність прозорих критеріїв для відбору проєктів	Недостатня координація між рівнями бюджетної системи	Обмежена фінансова автономія громад	Низький рівень громадської участі	Потреба у вдосконаленні законодавства та механізмів міжбюджетних відносин

Рис. 1.1. Проблеми нормативно-правового забезпечення бюджету розвитку громад

Насамперед, спостерігається недостатня визначеність джерел фінансування. Механізми формування бюджету розвитку залишаються нечіткими, а джерела доходів нестабільними або не визначеними на нормативному рівні. Це ускладнює реалізацію інвестиційних та соціальних проєктів громад, які потребують довгострокового і надійного фінансування.

Другою проблемою є відсутність прозорих критеріїв формування пріоритетів. Наявна законодавча база не містить чітких положень щодо критеріїв відбору проєктів, тому рішення часто ухвалюються суб'єктивно або під впливом політичних чинників. Відсутність єдиних принципів визначення пріоритетних напрямів розвитку призводить до неефективного розподілу бюджетних коштів.

Суттєвим викликом залишається недостатня координація між рівнями бюджетної системи. Існуючий механізм бюджетного вирівнювання не забезпечує реальної фінансової самостійності територіальних громад, а взаємодія між державним і місцевими бюджетами є слабо налагодженою. Це породжує дисбаланс у розвитку різних територій і знижує ефективність бюджетної політики.

Проблема обмеженої фінансової автономії громад також має системний характер. Власні доходи громад залишаються незначними, а значна частина фінансових ресурсів формується за рахунок трансфертів із державного бюджету. Така залежність обмежує можливості місцевої влади щодо реалізації власних стратегій розвитку і не стимулює створення потужної місцевої економічної бази.

Крім того, актуальною є проблема низького рівня громадської участі у бюджетному процесі. Незважаючи на існування інструментів «громадського бюджету», вони часто мають формальний характер і не забезпечують реального впливу громадян на ухвалення рішень щодо розподілу коштів. Низька прозорість та відкритість бюджетного процесу негативно впливають на рівень довіри населення до органів місцевого самоврядування.

Останнім, але не менш важливим аспектом є необхідність удосконалення законодавства. Потребує оновлення нормативно-правова база, що регулює

міжбюджетні трансферти, а також упровадження чітких механізмів громадського контролю і реальної участі громадян у формуванні бюджету розвитку. Розвиток місцевого самоврядування потребує зміцнення правових гарантій фінансової автономії територіальних громад, що стане основою для забезпечення їх сталого соціально-економічного розвитку. Основні проблеми правового регулювання бюджету розвитку територіальних громад зводяться до нечіткості механізмів фінансування, відсутності системи пріоритетів, слабкої координації та недостатньої участі громадян у бюджетному процесі. Їх подолання можливе через удосконалення законодавства, посилення фінансової автономії громад та запровадження реальних механізмів участі населення у формуванні бюджету розвитку [33, с. 130].

Таким чином, нормативно-правова база, що регламентує формування бюджету розвитку, створює фундаментальні передумови для ефективного функціонування місцевих фінансів. Вона не лише визначає юридичні рамки бюджетного процесу, але й закладає механізми, які забезпечують збалансованість між державними інтересами та фінансовою самостійністю громад. У результаті, бюджет розвитку перетворюється на дієвий інструмент реалізації місцевої політики, підвищення інвестиційної активності та забезпечення сталого соціально-економічного зростання території.

1.2. Бюджет розвитку як інструмент формування інвестиційної привабливості території

Інвестиційна привабливість території є одним із ключових чинників соціально-економічного зростання та конкурентоспроможності громади. Вона визначається здатністю певної території створювати сприятливі умови для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, забезпечувати прибутковість вкладень і мінімізувати ризики для інвесторів. У сучасних умовах роль місцевих органів влади у формуванні таких умов суттєво зросла, адже саме вони визначають ефективність використання фінансових ресурсів громади, зокрема коштів бюджету розвитку.

Теоретичні підходи до аналізу впливу бюджету розвитку на інвестиційну привабливість базуються на розумінні того, що бюджет є не лише інструментом фінансування видатків, а й потужним засобом економічного регулювання. Через бюджет розвитку органи місцевого самоврядування можуть впливати на структурні зрушення в економіці, сприяти розвитку інфраструктури, покращувати якість життя населення, а отже створювати передумови для інвестиційного зростання [32, с. 42].

У науковій літературі виділяють кілька концептуальних підходів до дослідження інвестиційної привабливості території. Економічний підхід розглядає її як результат поєднання макро- та мікроекономічних чинників рівня розвитку інфраструктури, наявності трудових ресурсів, податкової політики, фінансової стабільності тощо. Фінансовий підхід акцентує увагу на ефективності використання бюджетних ресурсів, здатності місцевої влади забезпечити фінансування стратегічних проєктів і підтримку бізнесу. Водночас інституційний підхід наголошує на важливості прозорих процедур, якості управління та довіри до місцевої влади як ключових детермінант інвестиційного клімату [29, с. 1259].

Бюджет розвитку у цьому контексті виступає своєрідним каталізатором інвестиційної активності. Кошти, спрямовані на оновлення транспортної та соціальної інфраструктури, підвищення енергоефективності, благоустрій міського простору, розвиток цифрової інфраструктури та підтримку інноваційних проєктів, не лише покращують якість життя мешканців, а й створюють позитивний сигнал для потенційних інвесторів. Адже інвестори, ухвалюючи рішення про розміщення капіталу, звертають увагу на рівень забезпеченості території базовими послугами, транспортною доступністю, стабільністю комунальної інфраструктури, наявністю кваліфікованих кадрів та динамікою розвитку міського середовища.

Оцінювання впливу бюджету розвитку на інвестиційну привабливість території може здійснюватися на основі комплексної системи показників, що характеризують економічну активність громади. До таких індикаторів належать

обсяг капітальних видатків у структурі бюджету, частка інвестиційних проєктів у фінансуванні місцевих програм, темпи зростання прямих іноземних інвестицій, рівень освоєння коштів бюджету розвитку, динаміка податкових надходжень, створення нових робочих місць, а також кількість соціальних та інфраструктурних проєктів, реалізованих на умовах співфінансування з приватними або міжнародними інвесторами. Поєднання цих показників дозволяє оцінити не лише фінансову спроможність громади, а й реальний ефект від реалізації інвестиційних ініціатив [9].

Варто зазначити, що ефективне використання бюджету розвитку має мультиплікативний ефект. Кожна гривня, вкладена у розвиток інфраструктури чи соціальної сфери, стимулює додаткову економічну активність, сприяє розвитку підприємництва, зростанню податкових надходжень і, зрештою, формуванню нових джерел доходів місцевого бюджету. У такий спосіб формується «позитивний цикл розвитку», коли грамотна бюджетна політика генерує зростання інвестиційного потенціалу громади та підвищує її конкурентоспроможність на регіональному та національному рівнях.

Отже, підсумовуючи теоретичні положення, можна стверджувати, що ефективна реалізація бюджету розвитку є передумовою підвищення інвестиційної привабливості громади, а сама інвестиційна активність, у свою чергу, створює нові можливості для розширення фінансової бази місцевого бюджету. Цей взаємозв'язок формує основу сталого розвитку території, у якому фінансові ресурси перетворюються на економічні та соціальні блага, сприяють розвитку інноваційної інфраструктури, зміцненню економічної стійкості та підвищенню добробуту населення.

Водночас сучасні умови, зокрема війна в Україні, накладають додаткові виклики на формування бюджету розвитку та інвестиційну привабливість територій. Збройна агресія значно ускладнює планування інфраструктурних проєктів, знижує привабливість інвестицій через підвищені ризики та невизначеність, обмежує фінансові ресурси громад та змінює пріоритети у видатках, орієнтуючи їх на оборонну, гуманітарну та соціальну підтримку

населення. В умовах війни особливого значення набувають прозорість управління фінансовими ресурсами, оперативність у прийнятті рішень та стратегічне планування, що дозволяє не лише зберегти життєздатність території, а й підготувати ґрунт для відновлення інвестиційної активності після завершення конфлікту.

Отже, навіть у кризових умовах бюджет розвитку залишається ключовим інструментом формування інвестиційного потенціалу та підтримки економічної стабільності. Його ефективне використання дозволяє територіальним громадам забезпечувати соціальні потреби населення, підтримувати економічну активність, залучати ресурси міжнародної допомоги та створювати передумови для швидкого відновлення інвестиційної привабливості після завершення війни.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що стратегічне планування та прозора реалізація бюджету розвитку є основою для стійкого розвитку територій, підвищення їхньої конкурентоспроможності та формування довгострокових економічних переваг, навіть у умовах надзвичайних викликів, зокрема війни. Інвестиційна привабливість громади в таких умовах визначається не лише економічними чинниками, а й здатністю місцевої влади ефективно управляти ресурсами, адаптуватися до нових реалій та забезпечувати захист інтересів населення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ЛЬВІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Динаміка та структура бюджету розвитку Львівської міської територіальної громади

Львівська міська територіальна громада є однією з найпотужніших і найдинамічніших у Західній Україні. Вона об'єднує місто Львів і низку прилеглих населених пунктів, утворюючи розвинену агломерацію з високим рівнем урбанізації, розвиненою інфраструктурою та потужним людським потенціалом. Львів не лише адміністративний центр області, а й важливий економічний, культурний та освітній осередок, який відіграє стратегічну роль у розвитку регіону.

Станом на 2025 рік чисельність населення Львівської міської територіальної громади становила близько 760 тисяч осіб, і ця тенденція має стабільний характер. Місто відзначається високою часткою працездатного населення, значним рівнем освіченості та високою концентрацією фахівців у сферах ІТ, інженерії, освіти та культури. Це створює передумови для розвитку інноваційного сектору економіки, що поступово перетворює Львів на потужний центр креативної економіки України [4].

Економічна структура громади є диверсифікованою. Поряд із традиційними галузями машинобудуванням, харчовою, легкою та поліграфічною промисловістю швидко розвиваються інформаційні технології, туризм, логістика, фінансові та бізнес-послуги. Львів став осередком для понад 500 ІТ-компаній, що формують близько 15% місцевого ВВП. Значний вплив на економічну активність має туристична галузь: до пандемії COVID-19 місто відвідувало понад 2 млн туристів щороку, а в післякризовий період ця динаміка поступово відновлюється [4].

Інфраструктурний розвиток громади перебуває на високому рівні. У Львові реалізуються проєкти модернізації громадського транспорту, будівництва та

реконструкції доріг, систем водопостачання та енергопостачання. Значну увагу приділяють екологічним ініціативам: створюються сучасні сміттєпереробні комплекси, розвиваються парки та озеленюється міський простір.

Фінансова стабільність громади забезпечується потужною дохідною базою. Львів є одним із найбільших платників податку на доходи фізичних осіб в Україні, що забезпечує стійкі надходження до місцевого бюджету. Розвинений бізнес-сектор, висока інвестиційна активність і наявність освітнього потенціалу формують основу для сталого соціально-економічного розвитку. Водночас громада продовжує стикатися з викликами, пов'язаними зі зростанням потреб у модернізації інфраструктури, підвищенні енергоефективності та розширенні соціальних програм.

Бюджет розвитку є ключовим інструментом фінансового забезпечення стратегічного розвитку територіальної громади. Він визначається як частина місцевого бюджету, призначена для фінансування капітальних видатків, інвестиційних програм, інфраструктурних проєктів, а також заходів, спрямованих на соціально-економічний розвиток території. Ефективне використання коштів бюджету розвитку забезпечує реалізацію місцевих програм, підвищує інвестиційну привабливість громади та сприяє зміцненню фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

Аналіз динаміки та структури бюджету розвитку дозволяє здійснити комплексну оцінку фінансових ресурсів громади, виявити пріоритетні напрями їх використання, а також оцінити вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на формування та виконання бюджету. Особливо актуальним такий аналіз стає в умовах економічної нестабільності, значного боргового навантаження та необхідності пріоритизації капітальних видатків.

Таким чином, дослідження бюджету розвитку Львівської міської територіальної громади є важливим з точки зору фінансового планування, контролю ефективності використання коштів та забезпечення сталого розвитку міської інфраструктури та соціальної сфери.

Бюджет розвитку Львівської міської територіальної громади є ключовим інструментом фінансового забезпечення капітальних видатків, інвестиційних програм, модернізації інфраструктури та соціально-економічного розвитку території. Його динаміка та структура відображають фінансову спроможність громади, пріоритети розвитку та рівень її автономії.

Аналіз кількісних змін бюджету розвитку за період 2021–2025 рр. дозволяє оцінити, як економічні, політичні та зовнішні чинники впливали на обсяг ресурсів, що спрямовуються на реалізацію стратегічних проектів громади. Особливо актуальним стає врахування впливу воєнного стану, залучення зовнішнього фінансування (гранти, кредити), змін у податковій базі (ПДФО, земля, акцизи) та боргового навантаження, оскільки ці фактори суттєво коригують можливості громади щодо фінансування реальних капітальних інвестицій.

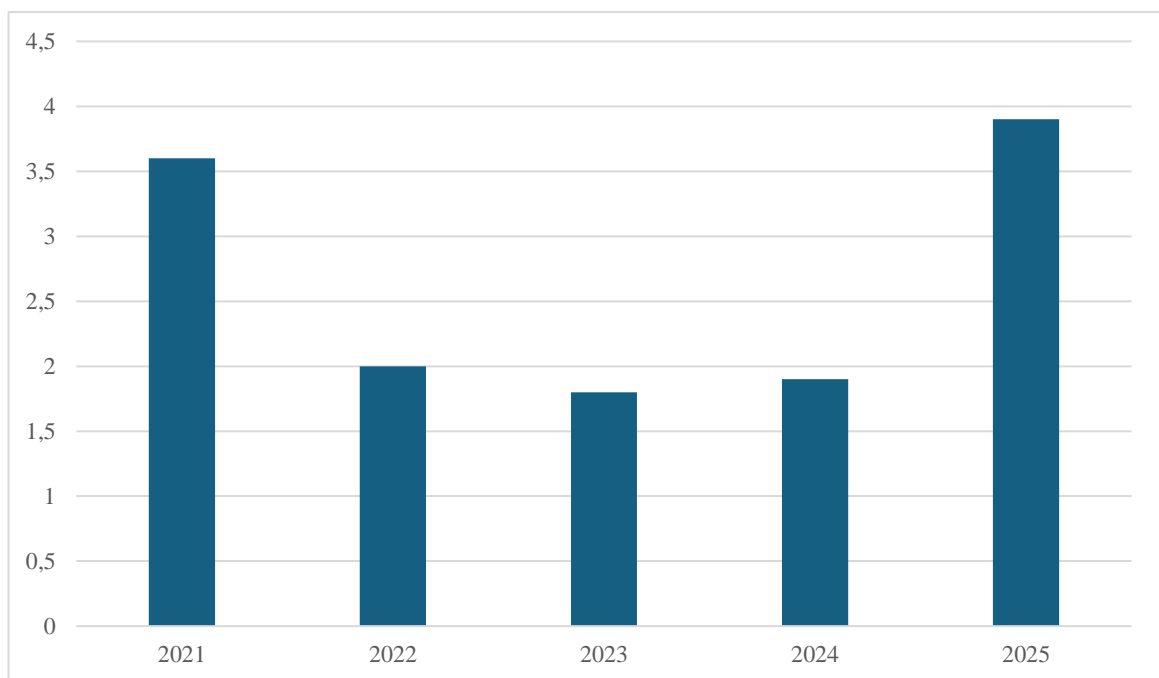

Рис. 2.1. Обсяг бюджету розвитку Львівської громади, млрд грн

Джерело: [10]

Аналіз бюджету розвитку Львівської міської територіальної громади (МТГ) за 2021–2025 рр. дозволяє простежити як тенденції зміни його обсягу, так

і трансформацію структури видатків під впливом економічних, соціально-політичних та форс-мажорних чинників.

У 2021 році обсяг бюджету розвитку Львівської МТГ становив 3,617 млрд грн. Основними джерелами формування бюджету були передача коштів із загального фонду (1,798 млрд грн), інвестиційні внески (0,15 млрд грн), надходження від продажу земельних ділянок (0,25 млрд грн), відчуження майна (0,3 млрд грн), запозичення (1,074 млрд грн) та залишки вільних коштів (0,045 млрд грн). Структура видатків передбачала капітальні вкладення у сумі 1,662 млрд грн, забезпечення операційної діяльності 0,456 млрд грн, видатки на гарантії по залучених коштах 1,257 млрд грн, лізингові зобов'язання 0,242 млрд грн. Основними напрямками фінансування були соціальний захист та соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я, спорт, культура, житлово-комунальна та транспортна інфраструктура, парки й озеленення, збереження пам'яток архітектури, а також реалізація проєктів громадського бюджету.

У 2022 році обсяг бюджету розвитку зменшився до 1,496 млрд грн, що на близько 2 млрд грн менше порівняно з 2021 роком. Скорочення пояснювалося завершенням багатьох великих капітальних проєктів та переглядом перехідних об'єктів. Основними пріоритетами залишалися медицина, освіта, розвиток молодіжної політики та спортивної інфраструктури.

У 2023 році бюджет розвитку зріс до 1,8 млрд грн. Основну увагу було зосереджено на підтримці військових, забезпеченні функціонування критичної інфраструктури та продовженні великих інфраструктурних проєктів за участю міжнародних фінансових установ. Видатки на освіту становили 0,1213 млрд грн, на охорону здоров'я 0,2345 млрд грн, на житлово-комунальну та транспортну інфраструктуру 0,1599 млрд грн.

У 2024 році бюджет розвитку становив 1,931 млрд грн, з яких майже 1,2 млрд грн були спрямовані на виконання гарантійних зобов'язань. Фактичне фінансування соціальної, медичної та житлово-комунальної сфери складало 0,739 млрд грн, зокрема 0,3418 млрд грн на гуманітарний блок, 0,2532 млрд грн на житлово-комунальне господарство та інфраструктуру, 0,0832 млрд грн на

містобудування, 0,0604 млрд грн на інші пріоритетні проєкти, включно зі сміттєпереробним заводом.

За аналізований період видно таку динаміку: після порівняно високого обсягу в 2021 році (3,617 млрд грн) відбулося різке зниження або суттєве скорочення до 1,8–1,931 млрд грн у 2023–2024 рр. і подальше стрибкоподібне зростання до 3,9 млрд грн у 2025 році. Проте це зростання не обов'язково свідчить про пропорційне збільшення капітальних інвестицій: значна частка коштів у 2025 році реалізовується на інші види видатків (наприклад, погашення кредитів), що може обмежувати реальний інвестиційний ресурс громади [4].

Причини змін обсягу бюджету розвитку Львівської МТГ у 2021–2025 рр. можна розглядати комплексно та враховувати як економічні, так і соціально-політичні чинники.

По-перше, децентралізація та розширення повноважень громад стимулювали збільшення фінансових потреб для реалізації капітальних програм та місцевих інфраструктурних проєктів.

По-друге, вплив воєнного стану суттєво позначився на структурі бюджету розвитку: частина коштів у 2024–2025 рр. була спрямована на потреби оборони та відновлення пошкодженої інфраструктури, що обмежувало ресурси для традиційних капітальних видатків.

По-третє, залучення зовнішнього фінансування, грантів та кредитів дозволяло формально збільшувати обсяг бюджету розвитку, однак значна частка цих коштів призначалася на погашення боргових зобов'язань, що впливало на реальний інвестиційний потенціал громади.

По-четверте, зміни у податковій базі, зокрема надходження ПДФО, земельного податку та акцизів, безпосередньо впливали на можливості фінансування розвитку, оскільки власні доходи громади залишаються основним джерелом ресурсів [35].

Таким чином, динаміка бюджету розвитку Львівської МТГ відображає взаємодію кількох факторів: пріоритетність видатків, залучення зовнішніх

фінансових ресурсів, економічні умови та особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Структура бюджету розвитку визначає пріоритети фінансування та дозволяє оцінити спрямованість інвестиційних ресурсів громади. Вона формується через розподіл коштів за основними напрямками: критична інфраструктура, житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я, транспорт, культура, оборона та інші соціальні потреби.

Зростання співфінансування інфраструктурних проєктів за участю донорів свідчить про активне залучення зовнішніх ресурсів для реалізації стратегічно важливих об'єктів. Таким чином, аналіз структури бюджету розвитку демонструє, що пріоритети Львівської МТГ зміщуються у бік критичної інфраструктури, соціальної підтримки та забезпечення безпеки громади.

Структура бюджету відповідає стратегічним завданням громади щодо підтримки життєзабезпечення міста, забезпечення стійкості інфраструктури та соціальної стабільності, хоча одночасно обмежує можливості для розширення інвестицій у менш пріоритетні сфери, такі як культура та рекреаційні проєкти.

2.2. Оцінка впливу бюджету розвитку на інвестиційну привабливість Львівської міської громади

Бюджет розвитку Львівської міської громади у 2021–2025 роках відіграє важливу роль у забезпеченні економічного зростання міста, покращенні інфраструктури та підвищенні його інвестиційної привабливості. Цей бюджет є складовою спеціального фонду місцевих фінансів і спрямовується насамперед на капітальні інвестиції, реконструкцію, модернізацію об'єктів комунальної інфраструктури, а також на співфінансування міжнародних та інноваційних проєктів. Саме через інструменти бюджету розвитку громада має можливість створювати умови для залучення приватних інвестицій, підвищення ділової активності та формування позитивного іміджу міста у вітчизняних і закордонних інвесторів.

Динаміка бюджету розвитку Львівської міської громади у 2021–2025 роках відображає загальні тенденції соціально-економічного розвитку міста та його здатність адаптуватися до зовнішніх викликів. Після певного спаду, спричиненого наслідками пандемії та початком воєнних дій, міська влада зосередилася на поступовому відновленні фінансових показників і переорієнтації бюджетних пріоритетів на забезпечення стійкості міської інфраструктури. Основна увага приділялася фінансуванню критичних об’єктів, модернізації транспортної системи, розвитку житлово-комунального господарства, підвищенню енергоефективності та залученню міжнародної допомоги. Починаючи з 2023 року, спостерігається тенденція до зростання обсягів фінансування бюджету розвитку, що стало можливим завдяки активній співпраці з європейськими партнерами, реалізації грантових програм та акценту на сталому розвитку міського середовища.

Таблиця 2.1

**Динаміка обсягів бюджету розвитку Львівської міської громади у
2021-2025 рр.**

Рік	Основні напрями використання
2021	Транспортна інфраструктура, ЖКГ, освіта
2022	Критична інфраструктура, укриття, енергетика
2023	Відновлення об’єктів, співпраця з ЄС, грантові програми
2024	Транспорт, житло, енергоефективність, екологічні проекти
2025	Smart City, зелена енергетика, ІТ-кластер, інфраструктура

Джерело: [4]

Джерела фінансування бюджету розвитку Львівської громади у зазначений період були різноманітними. Основну частину становили власні доходи міста надходження від оренди комунального майна, продажу землі, податків на прибуток підприємств, акцизів та інших платежів. Важливим джерелом стали міжбюджетні трансферти з державного бюджету, зокрема субвенції та кошти Державного фонду регіонального розвитку. Окрему роль відіграли кредити, надані міжнародними фінансовими інституціями, такими як Європейський банк

реконструкції та розвитку та Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), що дозволило реалізувати проекти з модернізації транспорту та енергетичної ефективності. Зростала також частка грантових надходжень від програм ЄС, USAID та GIZ, які забезпечували додаткове фінансування проектів у сфері енергоощадності, цифровізації та відновлення міського середовища.

Таблиця 2.2

Структура джерел фінансування бюджету розвитку Львівської міської громади у 2021–2025 рр.

Джерело фінансування	Приклади надходжень	Частка у структурі бюджету (середнє, %)
Власні доходи громади	Податки, оренда, пайова участь, прибутки КП	55–60
Міжбюджетні трансферти	ДФРР, субвенції з держбюджету	15–20
Кредити (внутрішні, зовнішні)	ЄБРР, ЄІБ, НЕФКО	10–15
Гранти та донорські кошти	ЄС, USAID, GIZ	10–15

Джерело: [21, 22, 27]

Інвестиційна привабливість Львова значною мірою залежить від якості міської інфраструктури, ефективності управління фінансами та прозорості бюджетного процесу. Бюджет розвитку став інструментом, який безпосередньо впливає на ці чинники. Зокрема, інвестиції у дорожню інфраструктуру, громадський транспорт, мережі водопостачання та теплопостачання зменшують операційні витрати бізнесу, поліпшують логістику й сприяють розширенню економічної діяльності. Реалізація енергоефективних та екологічних проектів підвищує привабливість Львова як міста з орієнтацією на сталість і сучасні технології. Водночас активна участь у міжнародних грантових програмах зміцнює довіру зовнішніх інвесторів і демонструє спроможність міста ефективно управляти проектними ресурсами.

Позитивний вплив бюджету розвитку проявляється також через розвиток малого та середнього бізнесу, зокрема в межах програм підтримки підприємництва «Львів місто для бізнесу» та ІТ-кластеру. Участь громади в програмах співфінансування з Європейським Союзом і міжнародними фондами

дозволяє зменшити бюджетне навантаження, а відкритість даних і прозора система «Відкритий бюджет» формують довіру до міської влади [24].

Узагальнюючи, можна зазначити, що впродовж 2021–2025 років бюджет розвитку Львівської міської громади мав переважно позитивний вплив на її інвестиційну привабливість. Зростання обсягів капітальних видатків, активне залучення грантових і кредитних коштів, розвиток транспортної та комунальної інфраструктури створюють сприятливі умови для інвесторів. Водночас певні ризики зберігаються зокрема, зменшення частки власних доходів через вилучення ПДФО військовослужбовців і загальні воєнні ризики, які впливають на стабільність економічного середовища. Попри це Львів залишається одним із найпривабливіших міст України для інвестицій, а бюджет розвитку виступає ключовим чинником у формуванні його економічного потенціалу та конкурентоспроможності.

Бюджет розвитку Львівської міської громади відіграє ключову роль у формуванні умов для залучення інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості території. Його вплив проявляється не лише через фінансування конкретних проєктів, а й через створення системи сприятливого економічного середовища, яка стимулює активність бізнесу та інвесторів.

За останні п'ять років значна частина коштів бюджету розвитку була спрямована на оновлення інфраструктури, модернізацію комунальних підприємств, розвиток транспортної системи та покращення енергоефективності міських об'єктів. Наприклад, реконструкція трамвайних маршрутів, оновлення дорожнього покриття та встановлення сучасних світлофорів підвищили мобільність мешканців і забезпечили комфортний доступ до ключових ділових та житлових районів міста. Це створює додаткову привабливість для інвесторів, оскільки вони оцінюють не лише економічні, а й інфраструктурні умови для ведення бізнесу.

Важливим чинником є підтримка інноваційних секторів економіки, зокрема ІТ-галузі та креативної індустрії. Бюджет розвитку Львова забезпечує фінансування спеціальних програм розвитку технологічних парків, стартап-

інкубаторів і освітніх ініціатив. Це дозволяє залучати талановитих фахівців, стимулювати появу нових підприємств і підвищувати загальну конкурентоспроможність території. Крім того, такі програми демонструють потенційним інвесторам відкритість і стратегічне бачення міської влади.

Не менш важливою є роль бюджету розвитку у покращенні соціальної інфраструктури, що прямо впливає на інвестиційний клімат. Модернізація шкіл, дитячих садків, лікарень, облаштування громадських просторів та спортивних об'єктів підвищує якість життя мешканців, що є важливим сигналом для інвесторів. Вони розглядають соціальну стабільність, комфорт проживання та рівень розвитку людського капіталу як фактори, що зменшують ризики вкладень.

Аналіз виконання бюджету розвитку дозволяє виділити кілька основних каналів впливу на інвестиційну привабливість. По-перше, це пряме фінансування об'єктів інфраструктури, які підвищують ефективність економічної діяльності та знижують операційні витрати підприємств. По-друге, інвестиційні програми у сфері енергозбереження та екології створюють умови для сталого розвитку та привабливі для міжнародних партнерів. По-третє, підтримка інновацій та підприємництва стимулює появу нових бізнес-проектів, що підсилює ділову активність у місті.

Серед показників, що дозволяють оцінити вплив бюджету розвитку на інвестиційну привабливість Львова, можна виділити обсяг капітальних вкладень у розрахунку на одного мешканця, темпи реалізації інвестиційних проєктів, частку інвестицій у загальному обсязі видатків бюджету, динаміку прямих іноземних інвестицій і створення нових робочих місць. За останні три роки ці показники демонструють позитивну тенденцію: обсяг капітальних вкладень зростає на 10–15 % щороку, інвестиційні проєкти реалізуються у заплановані терміни, а кількість нових підприємств у сфері високих технологій значно збільшилася.

Особливу увагу слід приділити ефекту мультиплікатора, який створює бюджет розвитку. Кожна гривня, інвестована у модернізацію міського середовища або інфраструктури, стимулює зростання економічної активності,

збільшує доходи підприємств і населення та підвищує податкові надходження. Це формує “позитивний цикл розвитку”, коли бюджетні інвестиції не лише покращують інфраструктуру, а й безпосередньо стимулюють появу нових інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Разом з тим, аналіз показує, що ефективність бюджету розвитку Львова можна покращити за рахунок більш чіткого планування пріоритетів та підвищення прозорості розподілу коштів. Інвестори віддають перевагу територіям із стабільним і передбачуваним фінансуванням стратегічних проєктів, прозорими конкурсними процедурами та регулярним моніторингом реалізації інвестиційних ініціатив. Тому важливо інтегрувати механізми оцінки ефективності, цифровий моніторинг і громадський контроль [31, с. 420].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що бюджет розвитку Львівської міської громади прямо впливає на інвестиційну привабливість території. Він забезпечує реалізацію стратегічних проєктів у транспорті, інфраструктурі, соціальній сфері та інноваційних галузях, формує сприятливий економічний та соціальний клімат і стимулює активність бізнесу. Водночас ефективність цього впливу залежить від системного підходу до планування, прозорості та контролю за виконанням бюджетних програм, що є необхідною умовою сталого розвитку громади.

У контексті Львівської міської громади цей процес має особливу специфіку. Львівська громада традиційно вирізняється високим рівнем ділової активності, розвиненою сферою послуг, культурною привабливістю та вигідним географічним розташуванням поблизу кордону з країнами Європейського Союзу. Завдяки цьому місто має значний потенціал для залучення інвестицій, особливо у сфері ІТ-технологій, туризму, освіти, логістики та нерухомості. Водночас реалізація цього потенціалу безпосередньо залежить від здатності міської влади забезпечити стабільне фінансування стратегічних проєктів і створити прозорі умови для партнерства між бізнесом і громадою.

Серед сучасних підходів до оцінювання ефективності бюджетної політики громади виділяється концепція “good governance” - доброго врядування, яка

передбачає відкритість, підзвітність, ефективність і орієнтацію на результат. У межах цього підходу інвестиційна привабливість громади розглядається не лише через фінансові показники, а й через якість управління, рівень довіри мешканців, соціальну стабільність та сталість розвитку. Львівська громада активно інтегрує ці принципи у власну політику: запроваджує цифрові інструменти управління бюджетом, підтримує громадські ініціативи, розвиває міжнародне партнерство, що підсилює її позиції на інвестиційній карті країни.

Таким чином, бюджет розвитку виступає одним із ключових факторів формування інвестиційного клімату громади. Його ефективне використання забезпечує модернізацію міського середовища, сприяє економічній активності, підвищує якість послуг і формує довіру до місцевої влади - усе це є фундаментом для залучення нових інвестицій. У науковому вимірі цей взаємозв'язок можна описати як системну взаємодію бюджетної політики та інвестиційної динаміки, де кожен елемент підсилює інший. Відповідно, бюджет розвитку слід розглядати не лише як джерело фінансування, а як стратегічний інструмент управління розвитком території.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ БЮДЖЕТУ РОЗВИТКУ ЛЬВІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

3.1. Інструменти підвищення інвестиційної привабливості через бюджет розвитку

Бюджет розвитку є одним із найважливіших фінансових інструментів місцевого самоврядування, який безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість територіальної громади. Через механізми його формування, розподілу та реалізації проєктів місцева влада може створювати сприятливе середовище для залучення інвесторів, розвитку бізнесу та формування позитивного економічного іміджу громади. Для Львівської міської громади, як одного з провідних економічних центрів Західної України, питання ефективного використання бюджету розвитку як інструменту підвищення інвестиційної привабливості є особливо актуальним.

Одним із ключових інструментів виступає фінансування інфраструктурних проєктів, які забезпечують розвиток транспортної, інженерної та соціальної інфраструктури. Створення якісних доріг, модернізація комунальних мереж, будівництво нових шкіл, дитячих садків, медичних установ і громадських просторів не лише покращують умови життя мешканців, а й формують позитивне сприйняття міста потенційними інвесторами. Розвинена інфраструктура зменшує операційні витрати бізнесу, підвищує мобільність трудових ресурсів і приваблює компанії, зацікавлені у відкритті нових офісів або виробництв у місті.

Другим важливим інструментом є створення сприятливих умов для державно-приватного партнерства (ДПП). Бюджет розвитку може виступати основою для співфінансування інвестиційних проєктів, у яких частину витрат бере на себе громада, а решту приватний сектор. Такий підхід дозволяє реалізовувати масштабні проєкти у сферах транспорту, енергетики, утилізації відходів, житлово-комунального господарства без надмірного навантаження на

місцевий бюджет. Залучення приватних інвесторів до партнерських проєктів підвищує ефективність управління, сприяє впровадженню інновацій і забезпечує стабільний розвиток міської економіки [1].

Важливим інструментом є також залучення зовнішнього фінансування міжнародних грантів, кредитів та технічної допомоги. Львівська громада активно співпрацює з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), USAID, GIZ та інші донорські організації. Завдяки цій співпраці реалізуються проєкти з модернізації громадського транспорту, енергоефективності будівель, екологічної безпеки та цифровізації управління містом. Такі проєкти не лише сприяють економічному розвитку, а й демонструють потенційним інвесторам стабільність і відкритість міста до міжнародного партнерства [3].

Ще одним напрямом підвищення інвестиційної привабливості є цифровізація управління бюджетом розвитку. Використання електронних систем планування, моніторингу та звітності підвищує прозорість фінансових процесів, дозволяє громадськості контролювати використання коштів і формує довіру до місцевої влади. Для інвесторів прозорість бюджету є показником надійності, що знижує ризики корупційних проявів і стимулює участь у спільних проєктах. Застосування інструментів «розумного бюджету» (smart budgeting) також сприяє ефективнішому використанню ресурсів і дає можливість оцінювати ефект від кожної інвестиції [6].

Окрему роль відіграють податкові та інвестиційні стимули, які можуть бути реалізовані через бюджет розвитку. Мова йде про фінансування програм підтримки малого та середнього бізнесу, надання пільг для інвесторів, які реалізують стратегічно важливі проєкти, або компенсацію частини витрат на створення нових робочих місць. Такі механізми стимулюють розвиток підприємництва, сприяють диверсифікації економіки та підвищують зайнятість населення.

Не менш важливим інструментом є розвиток інноваційних проєктів та інвестиційних хабів, фінансування яких здійснюється через бюджет розвитку. Львів активно підтримує розвиток IT-кластеру, науково-дослідних центрів, креативних індустрій та стартапів. Це формує нову економіку знань і створює імідж міста як інноваційного центру, відкритого до технологічного бізнесу.

Також вагомим інструментом підвищення інвестиційної привабливості є участь громади в управлінні бюджетними процесами. Залучення громадськості до обговорення пріоритетів розвитку, реалізація ініціатив типу «Громадського бюджету» та відкритість інформації про витрати підвищують рівень довіри мешканців і потенційних інвесторів до міської влади.

Отже, інструменти підвищення інвестиційної привабливості через бюджет розвитку охоплюють комплекс фінансових, управлінських та інституційних заходів, спрямованих на створення стабільного, відкритого та інноваційного середовища. Для Львівської міської громади ефективне використання цих інструментів дозволяє не лише залучати нові інвестиції, а й забезпечувати сталий економічний розвиток, підвищувати конкурентоспроможність міста та зміцнювати його позиції як провідного інвестиційного центру Західної України.

3.2. Стратегічні та інституційні заходи оптимізації бюджету розвитку

Ефективне використання бюджету розвитку є ключовим чинником формування стійкої економіки та привабливого інвестиційного середовища Львівської міської громади. У сучасних умовах, коли конкуренція за інвестора є високою, а очікування бізнесу щодо прозорості та передбачуваності фінансових рішень зростають, оптимізація бюджету розвитку стає першочерговим завданням для місцевої влади. Саме раціональне планування, збалансоване використання коштів і спрямування їх на пріоритетні напрями дозволяють громаді забезпечити довгостроковий соціально-економічний ефект, підвищити якість життя населення та створити умови для сталого зростання.

Бюджет розвитку виконує роль фінансового інструмента, за допомогою якого громада може реалізовувати масштабні інвестиційні проєкти,

модернізувати інфраструктуру, розвивати інноваційні кластери, підтримувати малий і середній бізнес, а також забезпечувати конкурентоспроможність території у загальнонаціональному та європейському вимірах. Ефективність його використання безпосередньо залежить від якості управлінських рішень, рівня фінансової дисципліни та здатності органів місцевого самоврядування залучати зовнішні ресурси гранти, кредити, донорську допомогу та приватні інвестиції.

Важливим аспектом оптимізації бюджету розвитку є орієнтація на стратегічні цілі, визначені у програмі соціально-економічного розвитку міста. Це дає змогу поєднати короткострокові потреби громади з довгостроковими пріоритетами, такими як розбудова транспортної інфраструктури, підвищення енергоефективності, екологічна модернізація міського середовища та розвиток цифрових сервісів. У цьому контексті важливо не лише збільшувати обсяги фінансування, а й підвищувати ефективність кожної гривні, вкладеної в проекти, що забезпечують максимальну соціально-економічну віддачу [8, с. 55].

Окрім того, ефективне управління бюджетом розвитку сприяє формуванню довіри з боку інвесторів та громадськості. Прозорість у розподілі коштів, доступ до інформації про виконання програм і відкритість процесів ухвалення рішень є важливими критеріями при оцінці інвестиційного клімату міста. Львівська міська громада вже активно впроваджує електронні інструменти управління фінансами, публікує дані у форматі відкритого бюджету, що підвищує підзвітність органів влади та сприяє зміцненню партнерства між владою, бізнесом і громадськістю.

Таким чином, ефективне використання бюджету розвитку це не лише питання фінансової дисципліни, а й стратегічний підхід до управління міськими ресурсами. Саме від рівня ефективності, прозорості та інноваційності у плануванні й реалізації бюджетних програм залежить конкурентоспроможність Львівської міської громади, її здатність залучати інвестиції, створювати нові робочі місця та забезпечувати сталий економічний розвиток.

Оптимізація використання коштів бюджету розвитку є одним із ключових завдань для підвищення ефективності фінансової політики Львівської міської громади. У сучасних умовах, коли ресурси обмежені, а потреби громади зростають, особливо важливо забезпечити стратегічний підхід до планування, розподілу та контролю бюджетних видатків. Для цього необхідно не лише визначати пріоритетні напрями інвестування, а й запроваджувати інноваційні методи управління, підвищувати прозорість бюджетного процесу та активно залучати зовнішні ресурси. Важливим аспектом також є створення сприятливого середовища для приватних інвесторів і налагодження ефективного моніторингу реалізації бюджетних програм. Основні напрями оптимізації бюджету розвитку Львівської міської громади наведено на рис. 3.1:

Рис. 3.1. Основні напрями оптимізації бюджету розвитку Львівської міської громади

Перш за все, одним із важливих напрямів оптимізації є планування бюджетних видатків на основі стратегічних пріоритетів розвитку громади. Це означає, що кошти бюджету розвитку повинні розподілятися не лише відповідно до нагальних потреб, а й з урахуванням довгострокових проєктів, які формують

привабливий інвестиційний клімат. До таких проєктів можна віднести модернізацію транспортної та соціальної інфраструктури, розвиток інноваційних центрів, енергозбереження та цифровізацію муніципальних послуг. Планування повинно здійснюватися з чітким визначенням очікуваних результатів, термінів реалізації та критеріїв ефективності.

Другим важливим напрямом є підвищення прозорості та підзвітності використання коштів. Інвестори та бізнес-середовище цінують території, де бюджетні рішення відкриті та зрозумілі. Львівська громада вже зробила перші кроки у цьому напрямі, впровадивши електронні системи звітності та онлайн-моніторинг реалізації інвестиційних проєктів. Проте важливо посилити механізми контролю, забезпечити регулярне публічне інформування про стан виконання бюджету розвитку та створити платформу для залучення громадськості та бізнесу до оцінки ефективності фінансування.

Третім шляхом оптимізації є ефективне використання механізмів співфінансування та залучення зовнішніх ресурсів. Львів активно співпрацює з міжнародними банками, фондами та донорськими програмами. Проте потенціал для залучення грантів, кредитів на пільгових умовах та приватних інвестицій у спільні проєкти досі використовується не повністю. Створення прозорих умов для партнерства з міжнародними та приватними інвесторами, чітке визначення правил співфінансування та пріоритетних напрямів розвитку дозволить значно збільшити обсяг капітальних вкладень у місто без додаткового навантаження на місцевий бюджет [14, с. 40].

Наступним аспектом є підвищення ефективності управління бюджетом розвитку через інноваційні підходи та цифровізацію. Використання сучасних ІТ-рішень для планування, моніторингу та оцінки результатів дозволяє знизити адміністративні витрати, уникнути дублювання програм та оперативно коригувати фінансові плани. Наприклад, інтеграція системи “розумного бюджету” дозволить відстежувати ефективність кожної гривні, вкладеної у проєкти, та оперативно реагувати на зміни пріоритетів або затримки в реалізації.

Особливу увагу слід приділити створенню стимулів для приватного інвестора через бюджетні програми. Це може проявлятися у формі пільгового співфінансування інвестиційних проєктів, надання земельних ділянок або об'єктів у довгострокову оренду для реалізації стратегічних інвестиційних ініціатив. Такий підхід не лише підвищує інвестиційну привабливість території, а й створює додаткові робочі місця та стимулює розвиток суміжних галузей економіки.

Не менш важливим є моніторинг і оцінка результатів реалізації бюджетних програм. Для цього необхідно розробити систему ключових показників ефективності, що включає обсяги створених робочих місць, темпи зростання інвестицій, покращення інфраструктури та підвищення соціального добробуту мешканців. Регулярний аналіз цих показників дозволяє оперативно коригувати фінансову політику, оптимізувати пріоритети та забезпечувати максимальний ефект від кожної інвестованої гривні.

Тактика є одним із засобів реалізації стратегії та передбачає використання комплексу короткострокових дій, спрямованих на досягнення визначених цілей. Її результатом можуть бути: інструменти виконання або коригування стратегії, отримані в процесі реалізації тактичних заходів результати, а також показники, що відображають хід реалізації довгострокового плану [16, с. 122].

Бюджетна тактика окреслює короткострокові завдання бюджетної політики й забезпечує виконання поточних функцій і цілей розвитку бюджетної системи. Вона відзначається гнучкістю та залежить від змін економічних і соціальних умов.

Стратегія, у свою чергу, має багатогранну сутність, - це і план, і напрям руху від теперішнього до майбутнього, і система принципів поведінки чи модель дій, що відображає певну перспективу розвитку. Стратегічне управління розглядається як процес визначення параметрів майбутнього стану об'єкта управління та створення умов для прийняття ефективних рішень, спрямованих на досягнення запланованих результатів у довгостроковій перспективі.

Політика як інструмент стратегічного планування виступає сукупністю заходів, що формують середовище реалізації стратегії.

Бюджетна стратегія визначає довгострокові цілі бюджетної політики, окреслює орієнтири соціально-економічного розвитку держави та містить набір фінансово-бюджетних інструментів, за допомогою яких досягаються поставлені завдання.

Розроблення бюджетної стратегії має на меті зорієнтувати розпорядників бюджетних коштів на чітке визначення цілей і завдань, досягнення конкретних результатів та створення умов для закріплення довгострокових орієнтирів формування і реалізації бюджетної політики. Це дозволить установити баланс між поточними та капітальними видатками, що сприятиме стабільності бюджетної системи, раціоналізації витрат, зменшенню внутрішніх і зовнішніх ризиків для фінансової стійкості та збалансованості у довгостроковій перспективі.

Основними функціями бюджетної стратегії є:

- довгострокове прогнозування та планування бюджетних показників;
- фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку територій і держави загалом;
- формування ефективної бюджетно-податкової політики;
- здійснення фінансово-бюджетного контролю;
- підвищення інвестиційної привабливості країни.

Бюджетна стратегія забезпечує можливість моніторингу та оцінювання результативності діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування, узгодження завдань соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, а також підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів. Вона сприяє узгодженню оперативних і стратегічних завдань бюджетно-податкової політики та підвищенню її дієвості.

Особливе значення має інституційний аспект формування бюджетної стратегії, оскільки розвиток її інституційної бази є важливою передумовою ефективного функціонування бюджетного механізму. Інструменти бюджетної

стратегії слід розглядати як засоби формування інституційного середовища бюджетної системи, що сприяє вдосконаленню бюджетного законодавства.

Досягнення сталого суспільного розвитку можливе лише за умови узгодження бюджетної політики з пріоритетними напрямками економічного розвитку країни та створення адаптивної інституційної структури бюджетної системи.

Головною метою бюджетної стратегії є забезпечення належного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що досягається через інститути бюджетного регулювання та державного фінансового контролю [33, с. 130].

Невід'ємною складовою процесу розробки бюджетної стратегії є визначення основних принципів стратегічного бюджетного планування. До них належать: обґрунтованість, що передбачає використання наукових методів і підходів при формуванні та реалізації бюджетної політики; ефективність, яка спрямована на досягнення максимально можливих результатів за мінімальних витрат з урахуванням поставлених соціально-економічних цілей розвитку країни; системність, що забезпечує послідовність і єдність у дослідженні соціально-економічних процесів та оцінці їхнього впливу на бюджетну систему.

Також важливими є принципи адаптивності – здатності враховувати зміни у внутрішньому й зовнішньому середовищі, варіативності – орієнтації на інноваційні варіанти розвитку, та взаємоузгодження, що передбачає узгодження стратегічних цілей із наявними фінансовими ресурсами та інтересами органів державної влади і місцевого самоврядування.

Не менш значущими є принципи цілеспрямованості, який визначає пріоритети соціально-економічного розвитку й очікувані результати, соціальності, що орієнтована на підвищення добробуту населення, легітимності, яка підкреслює необхідність офіційного затвердження бюджетної стратегії, та інноваційності, пов'язаної із застосуванням сучасних підходів до планування і прогнозування.

Одним із ключових завдань у цій сфері є формування законодавчої бази, яка б забезпечувала функціонування цілісної системи стратегічного бюджетного планування. Така система має включати нормативно-правові, науково-методичні, інформаційні та фінансові елементи забезпечення, що створюють умови для ефективної реалізації бюджетної політики держави.

Таким чином, оптимізація бюджету розвитку Львівської міської громади передбачає системний підхід, що включає стратегічне планування, підвищення прозорості, залучення зовнішніх ресурсів, цифровізацію управління та створення стимулів для інвесторів. Реалізація цих заходів дозволить не лише ефективно використовувати наявні фінансові ресурси, а й підвищити інвестиційну привабливість Львова, сприяючи сталому розвитку території та підвищенню якості життя мешканців.

Оптимізація бюджету розвитку вимагає комплексного підходу, який включає стратегічне планування, інституційну перебудову та підвищення прозорості фінансових потоків. Важливим є не лише визначення пріоритетів, а й створення системи управління, яка дозволяє контролювати ефективність використання коштів та стимулювати залучення зовнішніх ресурсів.

Основні елементи цього підходу можна представити у вигляді схеми.

Рис. 3.2. Стратегічне планування бюджету

Стратегічне планування передбачає орієнтацію бюджету на ключові сфери розвитку громади, що підвищують інвестиційну привабливість.

Прозорість та підзвітність забезпечує довіру інвесторів і залучення громадськості до контролю за виконанням проєктів.

Залучення зовнішніх ресурсів (гранти, кредити, партнерство з бізнесом) дозволяє збільшити обсяг капітальних вкладень без додаткового навантаження на місцевий бюджет.

Інституційні зміни та цифровізація створюють механізми автоматизованого контролю і моніторингу, що підвищує ефективність усіх попередніх елементів.

Цей підхід забезпечує системну оптимізацію бюджету розвитку, створюючи сприятливі умови для реалізації довгострокових стратегічних проєктів.

У сучасному суспільстві бюджетна стратегія є складним, багатоаспектним та багатогранним інструментом забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної стабільності, що відображає компроміс у співвідношеннях соціально-економічних інтересів учасників фінансово-бюджетних відносин. Економічна сутність бюджетної стратегії полягає у використанні системи фінансово-економічних заходів, які реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування в багатоаспектному вимірі: бюджетних трансформацій, конфігурації фінансово-бюджетних інститутів, соціально-економічних перетворень.

Ефективність та дієвість бюджетної стратегії є вагомим передумовою забезпечення фінансово-бюджетної стійкості та стабільності, що сприяє формуванню базових умов для економічного зростання країни, інвестиційного розвитку та підвищення добробуту громадян. Дієва бюджетна стратегія – одна з основних умов отримання високого інвестиційного рейтингу як важливої передумови стійкого економічного зростання.

Основні компоненти бюджетної стратегії мають бути взаємоузгоджені як з усіма складовими фінансової політики, так і зовнішньоекономічною політикою країни. Формування бюджетної політики повинно базуватися на оцінці екзогенних та ендогенних факторів, що забезпечить її ефективність та результативність.

ВИСНОВКИ

Бюджет розвитку територіальної громади виступає ключовим інструментом реалізації місцевої фінансової політики. Він не лише забезпечує фінансування поточних потреб, а й спрямований на стратегічний соціально-економічний розвиток території. Завдяки бюджету розвитку громади можуть модернізувати інфраструктуру, підвищувати ефективність надання соціальних послуг та збільшувати інвестиційну привабливість свого регіону.

На відміну від поточного бюджету, бюджет розвитку має інвестиційний характер. Його ресурси спрямовуються на капітальні видатки, що забезпечують довгостроковий ефект: будівництво та реконструкцію об'єктів соціальної та інженерної інфраструктури, впровадження інноваційних технологій, розвиток комунального господарства. Інвестиційний характер бюджету розвитку дозволяє громадам планувати стратегічні проєкти на кілька років уперед, що підвищує стабільність місцевого розвитку.

Формування бюджету розвитку безпосередньо пов'язане з децентралізацією та посиленням фінансової автономії місцевого самоврядування. Це дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети розвитку, приймати рішення щодо фінансування окремих програм та ефективно розподіляти ресурси відповідно до потреб населення. Децентралізація забезпечує більшу гнучкість у плануванні бюджету та сприяє залученню місцевих громад до контролю за використанням коштів.

Основні джерела доходів бюджету розвитку включають дивіденди від комунальних підприємств, концесійні та пайові платежі, продаж майна та земельних ділянок, капітальні трансферти, місцеві запозичення та цільові кошти з інших фондів місцевого бюджету. Аналіз показав, що ефективність використання цих джерел залежить від прозорості процедур їх залучення та планування, а також від координації між органами місцевого самоврядування та підприємствами комунальної власності.

Бюджет розвитку формується на підставі Бюджетного кодексу України, законів про місцеве самоврядування та державних програм. Нормативно-правова база визначає правовий статус органів влади, регламентує процедури планування, затвердження та виконання бюджету, а також забезпечує механізми контролю за фінансовими потоками. Аналіз нормативно-правових документів показав, що їх удосконалення та адаптація до сучасних потреб громад дозволяє підвищити ефективність управління бюджетними ресурсами.

Бюджет розвитку є мостом між короткостроковими потребами громади та довгостроковими цілями соціально-економічного розвитку. Він дозволяє фінансувати пріоритетні проекти, модернізувати інфраструктуру, підвищувати якість життя населення та створювати нові робочі місця. Застосування програмно-цільового підходу дозволяє оцінювати ефективність витрат та прогнозувати результативність реалізованих заходів.

Серед основних проблем виділяються: недостатня визначеність джерел фінансування, відсутність прозорих критеріїв визначення пріоритетів, слабка координація між рівнями бюджетної системи, обмежена фінансова автономія та низький рівень громадської участі у бюджетному процесі. Усі ці чинники впливають на ефективність використання ресурсів та знижують потенціал бюджету розвитку як інструменту стратегічного розвитку громади.

Підвищення ефективності використання бюджету розвитку можливе через вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток прозорих процедур планування та громадського контролю, активне залучення інвестицій, а також впровадження сучасних управлінських технологій і методів оцінки результатів реалізації програм. Застосування цих заходів сприятиме більш збалансованому фінансуванню проектів, підвищенню інвестиційної привабливості громади та забезпеченню сталого розвитку території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. No 2456-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Воронова Л.К. Бюджетно-правове регулювання в СРСР. К. : Вища шк., 1975. 183 с.
3. Гургула Т.В. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення, 2017. URL: <http://msu.edu.ua/visn/wpcontent/uploads/2017/05/1-7-1-2017-21.pdf>
4. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table>
5. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua>.
6. Донченко К. Як держава фінансово підтримує децентралізацію. URL: https://mbiz.censor.net.ua/resonance/3083525/yak_derjava_fnansovo_pdtrimu_detsentralzatsyu.
7. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 бер. 2022 р. No 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text16>.
8. Дуб А. Р. Фінансові механізми державної підтримки соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 52–58. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy2019-1_0-pages-52_58.pdf.
9. Малишівський, Т. В. та Стефінін, В. В. Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування щодо залучення інвестицій як ключова складова інвестиційної привабливості громад. In: V Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Перспективи розвитку територій: теорія і практика», 18–19 листопада 2021 року, м. Харків.
10. Міністерство фінансів. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

11. Методика формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України № 214 від 08.04.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2020-%D0%BF>.
12. Музика О.А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством: монографія. К. : Атіка, 2004. 344 с
13. Овсянніков Є.С. Правове регулювання виконання бюджетів за видатками в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Ун-т Держ. фіскал. служби України. Ірпінь, 2017. 231 с.
14. Пальчук В. Розвиток економічного потенціалу громад у рамках реформи з децентралізації. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 11. С. 38–50.
15. Пелехатий А.О. Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації: проблеми та шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка* № 11, 2016 URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5260>
16. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
17. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: закон України від 12.05.2022 № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20>
18. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
19. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text14>
20. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр.: Постанова Кабінету міністрів України № 67 від 28.08.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

21. Програма «U-LEAD з Європою»: ілюстр. звіт. Децентралізація. Міжнародна співпраця. URL: https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/VR-21_Ukr.pdf
22. Програма «U-LEAD». Децентралізація. Міжнародна співпраця. URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead>
23. Програма підвищення конкурентоспроможності Львівської області на 2021 – 2025 роки. URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/programi-2021-2025-rokiv>
24. Програма підтримки бізнесу у Львівській області на період воєнного стану. URL: <https://loda.gov.ua/documents/17838>
25. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович. К.: 2017. 107 с.
26. Сторонянська І. З. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання: наук. доп. Львів: ІРД НАНУ, 2018. 144 с.
27. Український фонд стартапів запускає програму грантової підтримки проєктів подвійного призначення. Ліга-Закон: веб-сайт. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/211737_ukranskiy-fond-startapv-zapuskaprogramu-grantovo-pdtrimki-proktv-podvynogo-priznachennya
28. Фінансове право: підручник / за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 392 с.
29. Хрупович С. Є., Подвірна Т. В. Фінансова спроможність бюджетів об'єднаних територіальних громад. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1259–1262.
30. Чиж В. І., Сахно Т. А. Аналіз виконання місцевих бюджетів за регіонами України. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції: зб. тез доп. 234 учасників VIII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (м. Херсон, 19–20 листоп. 2019 р.). Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. С. 119–120

31. Чубарь О. Г., Машіко К. С. Децентралізація і фінансове забезпечення територіальної громади. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1. С. 419–426.
32. Chyzh V., Sakhno T. Corporate social responsibility in the development of territorial communities of Ukraine. *European Journal of Sustainable Development (EJSD)*. 2020. Vol. 9. No. 3. P. 39–50.
33. Popadynets N. Balanced scorecard for implementing united territorial communities' social responsibility. *Problems and Perspectives in Management*. 2020. Vol. 18. Iss. 2, P. 128–139. DOI: 10.21511/ppm.18(2).2020.12.
34. Savastieieva O. N. Model of mechanism of functioning of institutional architecture of budget process at local level. *Економічний форум*. 2018. Вип. 3. С. 230–235.
35. Zaman R., Nadeem M., Carvajal M. Corporate governance and corporate social responsibility synergies: Evidence from New. *Meditari Accountancy Research*. 2021. Vol. 29. No. 1. P. 135–160
36. Warren R. The good community – what would it be? *Journal of the Community Development Society*. 1970. Vol. 1 (1). P. 14.